

בבבל אמרו: אפילו לשמוע דברי תורה אסור א"ר יודה בר טיטוס ר' אחא בשם ר' אלעזר בתחילה והיו נכונים ליום השלישי אל תגשו אל אשה, פירוש כמו בסיני לא היה רק שמיעה ואפילו כן היו אסורים בלא טבילה, כן בעל קרי אסור לשמוע דברי תורה, וזה שאמרו בתלמודין כדאשכחן בסיני ששם היו שומעין ושומע כעונה, אבל הרהור אע"ג דיוצא אדם בזה ידי חובתו מ"מ מותר בעל קרי להרהר, אולם הא דאמרו תמן אמרין, יתכן דלשיטת הירושלמי עצמו אין ראיה מסיני, דשם פרק מי שמתו הלכה ג' מייתי ברייתא דאשה מברכת כו' וקטן לאביו אע"פ דקטן אינו בן חיוב, רק אם ענה אחריהם אמן יוצא בברכת קטן, ופירוש דגבי ברכה דגדול העונה אמן מהמברך משום דהוי כמסכים על הברכה, הרי אמן הוי כאילו הוציא מפיו כל הענין, רק גבי הלל צריך לקרות כל מה שהוא אומר וכן פירש בפירוש החרדים יעו"ש. וכן מצאנו גבי שבועה דענה אמן כאילו הוציא שבועה מפיו דמי יעוין סוף פ"ג דשבועות בתלמודא דילן כן סבר בירושלמי גבי ברכה דאמן הוי כאלו הוציא מפיו, ואף אם הקורא הוא אינו בן חיוב ג"כ נפיק הגדול ידי חובתו, ולפ"ז אין ראיה מסיני דבמכילתא תניא ויאמר אליהם אמר להם היו אומרים על לאו לאו ועל הן הן לאמר שהיו אומרים על הן הן ועל לאו לאו כו' רע"ק אומר על הן הן ועל לאו הן, הרי דהיו מסכימים על כל דיבור ודיבור והוי כעונה אמן על ברכה והוי כמוציא מפיו לכן אסורים היו, אבל לשמוע דברי תורה אימר דבעל קרי שרי, רק דבבלי סבר דאף בעונה אמן לא יצא אם שמע משאינו בן חיוב מן התורה, ולכן מוקי להך דבן מברך לאביו במחויב מדרבנן, וכן פסק רבינו בפרק א' מהלכות ברכות הלכה י"א ובפ"ה הלכה ט"ו יעו"ש. א"כ שפיר יליף מסיני, דאף לשמוע דברי תורה דבזה שומע כעונה ג"כ אסור בעל קרי משום דענו הן לא הוי כמוציא מפי עצמו, ולכן אמר תמן אמרין לשיטתן, אבל הרהור דלא אשכחן בסיני, אע"ג דיוצא אדם ידי חובתו בהרהור מותר גם בקרי וזה ברור ודוק.

## הלכות תפלה

### פרק א

**הלכה ב** אלא חיוב מצוה זו כך הוא כו' ומניד שבחו של חקב"ה כו' שואל צרכיו כו' ואח"כ נותן שבח ויהודה לר' כו' מפורש בספרי פ' ברכה שמ"ג שמשא לא פתח בצרכן של ישראל עד שפתח בשבחו של מקום ואחר כך בצרכן של ישראל ואח"כ סיים בשבחו של מקום וכן דוד וכן שלמה וכן תקנו אנשי כנה"ג שבתחילה פתחו בשבחו של מקום ואח"כ בצרכן כו'

וסיימו בהודאה יעו"ש. וזה שאמרו בתוספתא מנחות פרק ששי הלל ושבח ותפלה מעכבין זה את זה, הלל הוא בראש התפילה ושבח הוא סוף התפלה שהוא ההודאה, ותפלה שלשה אלו מעכבין זה את זה ולכן למד רבינו מהתוספתא דמדעכבין על כרחין דכולהו הוו דבר תורה כמו תפלה לשיטת רבינו. ובספר האמונות לר' סעדיה גאון כתב במאמר ג' כו' השכל מחייב כו' לצוות ברואיו לעבדו והודות לו בעבור שבראם יעו"ש, ולכן חשבו זה באגדה ריש עו"ג יבוא זה כו' דחשיב מצות שמצוין בני נח ויבוא דריוש על דניאל שלא ביטל את התפלה כו' דהיא מצוה ראשית דבר תורה ודוק. ולכן לא חשיב יבוא שר הסריסים ויעיד שלא נתגאל במשתה יינו דזה הוי דברי סופרים יעו"ש ודוק ויעו"ש דברי רבינו בחיי בשער חשבון הנפש בחשבון ה' וראוי לך שתדע אחי יעו"ש לשון קדשו.

### פרק ב

**הלכה ד** מפני שצריך לומר הברלה בחונן הדעת ולא חשו לקושיא דנכללי' מיכלל משום דכיון דלייט אב"י, ודוקא בעת שטרוד ודחוק כו' אם כן אתי למטעי אף בתחילת צלותא כיון דהבינו אינו מתפלל רק בשעת הדחק או מטעם שכתב רבינו יונה דיסבור דהבדלה ברכה לעצמה יעו"ש ומה שכתב הרב מנוח דאם הוא מובטח רשאי למיכלל שאלה אינו לדידן דקי"ל דאף הבדלה דבתחלת צלותא אינו כולל ופשוט מאד.

**הלכה ז** חותם בכל תפלה כו'. נ"ב אף בנעילה שבת דף כ"ד מימרא דריב"ל עיי"ש.

**הלכה ח** אבל ביום צום של שנת חיובל כו' תשע ברכות נ"ב יעוין לקמן פרק ח' הלכה יוד אבל בשני ימים אלו כו'.

**הלכה י"א** בכסף משנה שרבינו היה מפרש ומסיים בשל שבת. נ"ב כמו שכתב בסדר התפלה וינוחו בם ישראל כו' שמסיים בשל שבת.

**הלכה י"ד** בפי' באב מוסיפין כו' הנה הרא"ש כתב שאינו יודע טעם למנהג שנהגו שלא לאמר נחם רק בתפלת מנחה יעו"ש ונראה דכבר כתבו דלדידן נוהגין כהפסיקתא נגד גמ' דילן בסדר הפטרות שאנו קורין ג' דפורענותא וז' דנחמתא ובהגהות לקמן פרק י"ג כתב רבינו שמחה ע"ז מנהג עוקר ההלכה ויעו"ש תוס' בשם רבינו תם. א"כ תנן במסכתא תענית סוף פ"ג שמואל הקטן גזר תעניתא וירדו גשמים קודם נץ החמה כו' שוב שמואל הקטן גזר תעניתא וירדו גשמים אחר שקיעת החמה כו' אמר להם לא שבחו של צבור הוא למה הדבר דומה כו' עד שיתמקמק ויצטער

מתפלל אדם של מנחה ואח"כ מוספין משום דתדירא. אף ע"ג דמנחה יש לה תשלומין ושל מוספין אין לה תשלומין בכ"ז שכר מצוה בזמנה לית ליה כו' תנא מיניה מ' זימני כו' חדת הי לי משום דמספקא לי בר' יהושע בן לוי דאיהו סבר דתפילות כנגד תמידין תקנום ואין לה לשל מנחה תשלומין משום דעבר יומו בטל קרבנו ודו"ק. והוי סתם דמשנה ומחלוקת בברייתא ור' יוחנן לברו סובר דהלכה כסתם יעוי' חדושי רשב"א ב"ק דף ק"ב ודו"ק.

**הלכה י"א** ויש מי שמורה שאין עושין בציבור כן כדי שלא יטעו בזה אתי שפיר השמועה בפרק אין עומדין בפלוגתא דרב הונא ורב אסי בטעה באמצעית דר"א אמר אמצעיות אין להם סדר והפירוש הפשוט כרש"י ואם דלג ברכה אחת ואח"כ נזכר בה אומרה אף שלא במקומה וא"כ פליגא על משנתנו דאמר מתחיל מתחלת הברכה שטעה זה, והגמ' מקשה לרב הונא ולא לרב אסי ומה אתי שפיר דלשנות הסדר של הברכות כמו אם דלג רפאנו ויאמרנה אחר ברכת השנים אם בשליח צבור שמתפלל לפני הצבור כמו דמיירי משנתנו בעובר לפני התיבה יטעו ויאמרו דהסדר הוא כך לכן מתחיל מתחילת ברכה שטעה אבל ביחיד המתפלל אומרה בדילוג אם טעה ולא חייש לשמא יטעה בזה, שהוא עצמו יודע שבשגגה דלגו לכן לא קשה, אבל לרב הונא מקשה דלחזור לאתה חונן לא שייך למיפלג בין צבור ליחיד וברור. ומזה השבתי בתשובה דלא כהעט"ז בנאנסו ולא קראו בשני בשבת בס"ת שלא יקראו למחר בשלישי משום דבצבור לא משנינן הסדר ואע"ג דיהיו שלשה ימים בלא תורה על כיו"ב אמרו בירושלמי פ"ק דמוע"ק גבי ציון מוטב שתתקלקל לשעה ולא תתקלקל לעולם והארכתי בזה ואכ"מ.

### פרק ד

**הלכה ג** בבבבא משנת. נ"ב בפרק כל הבשר דף ק"ו טובל בהן אבל לא פניו ידיו ורגליו וזה ע"כ לתפלה ועיין רש"י שם.

**הלכה ו** ברי"א בריא כו' אבל חולה שראה קרי לאונסו פטור מן הדיחצה אמר רבא הלכתא בריא המרגיל וחולה המרגיל מ' סאה. ובריא לאונסו ט' קבין אבל חולה לאונסו פטור מכלום ולכן במנהג לתפלה פטור מכלום. ונראה טעמא דרבא דמשום דאמר לעיל דפליגי מר סבר חולה המרגיל כבריא, ובעי מ' סאה, ומר סבר חולה המרגיל ט' קבין וא"כ הוי ספיקא דדינא וגברא בחזקת טומאה קאי ומספיקא לא נטהר מטומאתו אע"ג דהוי ספיקא דרבנן וכדמפרש רבא לר' יוסי בעירובין דף ל"ז דהעמד טמא על חזקתו יעו"ש אבל בחולה לאונסו דמספקא לן אם בעי ט' קבין או לא הוה

ואח"כ תנו לו שבחו של צבור ה"ד אמר משיב הרוח ונשיב זיקא אמר מוריד הגשם ואתא מטרא אם כן כשתקנו לאמר נחם אם יתפללו העם בערבית ושחרית ואחרי זה יקראו למפטיר אסוף אסיפם אם כן אין זה שבחו של צבור עד שיתמקמק לכן תקנו לאמר נחם בתפלת מנחה ואין הפטרה אחריה רק נחמו וזה כמו אמר משיב הרוח כו' וזה האמת בס"ד.

**הלכה ז'** כל זמן שמזכיר הגשם זה קאי גם על סיפא דהלכה דשואלין הגשמים ביום ששים כו' כ"ז שמזכיר אבל ארצות הצריכין מטר בימות החמה מקום שאין הזכרה לגבורת גשם שואלין בשומע תפלה כמכל צרכי יחיד וזה ברור ועיין כסף משנה ויעו' תענית דף ד' קשין כו' כו'.

### פרק ה

**הלכה ז** ויש לו להתפלל כו' וכן יתפלל ערבית של מוצאי שבת בשבת רב האי גאון כתב דוקא במקום אונס ולצורך מצוה ויעו' טור סימן רצ"ג ונראה דלזה כיון עולא דאמר לא בצד עמוד הוי אלא בצד תמרה כו' אלא ר"א בר' יוסי כו' אלא של מוצאי שבת בשבת. פירושו שהיה בשדה ותמרה גבוה הרבה (פאה פרק ד') ורואהו מרחוק ואמר שביתתו בעקרו (עירובין פ"ד) ושבת שם והתפלל של מוצאי שבת בשבת ולכשחשכה הלך לדרכו דה"ל מהלך לצרכי ציבור וזה ר"א בר' יוסי שהלך לרומי לבקש להתבטל הגזירה שגזרו על ישראל (מעילה ט"ז ע"ב) כן נראה ותו קמ"ל דלא גזר שמא אתי להשתמש במחומר או לתלוש יעו' שבת פרק כירה אין מניחין נר ע"ג דקל ביו"ט. ודוק.

**הלכה ז'** כיצד טעה ולא התפלל שחרית כו' טעה ולא התפלל מנחה עד ששקעה החמה יתפלל ערבית שתיים כו'. בגמרא א"ר יוחנן טעה ולא התפלל מנחה מתפלל ערבית שתיים ואין בזה משום עבר יומו בטל קרבנו, ומשו"ה מסיים ואין בזה כו' דבלא זה הו"א דאיהו סובר דזמן מנחה עד פלג המנחה ואחרי פלג המנחה הוי זמן מעריב לכן מתפלל שתיים מנחה ומעריב אבל הכל באותו יום, לכן קמ"ל דאף ביום של אחרי מצי להתפלל, וכן כתב רבינו ולא התפלל מנחה עד ששקעה החמה, ונראה דזה רק אי נימא תפלות אבות תקנום ואם כן צריך להתפלל למחר משום תפלות אבות. אבל אי נימא דתפלות כנגד תמידים תקנום. אם כן עבר יומו בטל קרבנו, ובאמת קי"ל כתרומיהו וכמו דאמרו תניא כוותיה דריב"ז תניא כוותיה דריב"ל, והיינו דזמני תפלות תקנום כנגד קרבנות וכפי זמן הקרבנות ובכ"ז אבות תקנום וכן כתב רבינו כאן דכנגד תמידים תקנום, ובהלכות מלכים כתב דאבות תקנום, ואם כן א"ש מה דאמר בדף כ"ח אמר ר' יוחנן הלכה

## פרק ח

**הלכה א** תפלת הציבור נשמעת תמיד. ג"ב מדרש בילקוט תהלים ואני תפילתי כו' עת רצון אמר הקב"ה דוד בשביל שאתה יחידי אמרת עת רצון אבל תפלת הציבור אינה תזוזה ריקם וברה"ש אמרו דרשו ד' בהמצאו והיכן הוא מצוי בעשרה ימים שבין ר"ה ליוה"כ"פ ואמרו דוקא ביחיד כמו שכתב בהל' תשובה פרק ב' הלכה ו' כן כי דרש בירושלמי דרשו ד' בהמצאו בבהכ"נ הוא ביחיד ע"כ בכל עת אף בכל השנה.

**הלכה א** נשמעת בכל עת. ג"ב ירושלמי פרק אין עומדין הלכה א' עיי"ש. ובתענית ח' לכן אמר אפילו יש בהן חוטאין.

**הלכה י"ב** וכן העלנו כו' או לע' א' כו' אין ממנין אותו ש"ץ והרב סמנה אחד מתלמידיו להתפלל לפניו כו' פירוש הרב רגיל בו תמיד ודש בו ויודע שהוא עלג והוי כמו שאמרו בנשיאת כפים גבי מומין לקמן פרק ט"ו הל' ב' ולכן ממנהו ואין כאן משום כבוד צבור כיון שהרב חפץ בו ויצא זה לרבינו מהא דרבי ה' מוריד לפני התבה ר"ח ובניו אע"פ שהי' אומר ח' כמו ה' ויעו"ש בתוספות.

## פרק ט

**הלכה ו** הנקראין סדר קדושה סוטה דף מ"ט.

## פרק י

**הלכה א** ואם טעה באחת מן האמצעיות חוזר לתחלת ברכה שמעך בה ופסק דלא כרב הונא משום טעמו דהתוס' הובא בהגמ"י - ולי נראה עוד ראיה דפריך ממשנתינו דקאמר מתחלת הברכה שטעה בה אמר לך ר"ה אמצעיות כולו חזר ברכה גינהו, ובפרק ג' דף כ"א הני בני בי רב דטעו ומדכרי דחול בשבת מהו שיגמרו ואל' גומרין כל אותה ברכה, ואם כן מוכח דברכה אחת גומרין כמו אתה חונן לחודא דלא מצית למימר דכוון לכולהו אמצעיות דאחרונות איתא גם בשל שבת, וכן דייק רבינו לקמן הלכה ז' גומר ברכה שהתחיל בה, ומוכחא דכל חזא ברכה מאמצעיות חשובה בפני עצמה וכי התפלל של שבת גומר אותה לבדה ומתחיל של שבת וזה דלא כרב הונא וזה ברור ודו"ק.

**הלכה ב** והוא שלא טעה בשלש ראשונות יראה דזה הנוסח ילפינן מדברי קבלה בלשון צווי הבו לד' בני אלים הבו לד' כבוד ועוז הבו לד' כבוד שמו יעוי' מגילה י"ז ע"ב ודו"ק. עובדא הי' בש"ץ שנחלה אחרי כורעים הג' במוסף יוה"כ"פ השבתי דדומה למה דאמר בירושלמי בוטטי אשתתך באופני' כו' מכיון דעניתן קדושתא כמי שהוא תחילת ברכה, כן העבודה

ספיקא דרבנן ולקולא לכן פסק דולא כלום וזה פשוט מאד. וא"ש בזה דלא הוי היפוך ממשנה דמקואות פ"ג בע"ק חולה שנפלו עליו ט' קבין כמו שתמהו המחברים ודו"ק, ולרב דימי קשה אמאי נקיט חולה הא בבריא ג"כ לאונסו ט' קבין, ואולי כו' יהודא אתי דפליג על ר' מאיר ודו"ק אי לרבנות דאין מצטרפין קאמר והבן. וכן פירשתי הא דאמר הגמרא בדף כ"ה הלכתא צואה כחרס אסורה ומי רגלים כ"ז שמטפיחין, משום דפליגי אמוראי בתרדומיהו וצואה אסורה מן התורה לקרות ק"ש כנגדה ולכן לחומרא כספיקא דאורייתא אבל מי רגלים דמה"ת אינו אסור אלא כנגד עמוד ראשון בלבד הוי ספיקא דרבנן ולקולא וכדאמר ר"י בספיקות לעיל ודו"ק.

**הלכה ט"ז** ויראה עצמו כאלו עומד לפני השכינה. ג"ב סנהדרין דף כ"ב ולקמן פ"ה הלכה י"א וקבעו שיפטר כו'.

**הלכה י"ט** וכשהוא מגיע לישוב ותתקרב דעתו חוזר ומתפלל תפלה כתקנתה קיצר רבינו: ובפירוש המשנה וכשמגיע לישוב ונשאר זמן שאפשר בו למלאות חסרון התפלה יתפלל אותה כראוי, דייק הא אם שהה בדרך עד שעבר זמן התפלה הגם דבשכח ולא התפלל חוזר ומתפלל כאן שכבר התפלל תפלה קצרה במקום שהיה אנוס אינו צריך לחזור ולהתפלל אם כבר עבר זמן התפלה רק להשלים אינו חוזר ומתפלל, כיון דליכא שכר תפלה בזמנה וכן משמע דברי הרמ"ה בסימן ק"י סעיף ג' וזה כלל רבינו בלשון כתקנתה. שזה על התפלה בזמנה כמו שדייק לעיל פ"ג הלכה א' מצוה מדבריהם להתפלל אותה בזמנה כמו שתקנו לנו חכמינו כו' ודו"ק היטב.

## פרק ה

**הלכה ד** ידיו על לבו כפותין הימנית על השמאלית יעוין לקמן בהלכות תפלין פ"ג הי"ב ויכרך ממנה על אצבעו ג' כריכות ויקשור, לכן צריך להיות ידו השמאלית על הלב כמו שכתב ריש פ' ד' שם תהי' התפלה כנגד לבו כו' והיו הדברים האלה על לבבך לכן גם הרצועה תהי' על לבו ועליה הימנית ופשוט.

**הלכה י"ד** וסותר לאדם וכו' וליפול וכו' במקום אחר. ג"ב כדאמר וליזול לגבי צבורא וליפול על אפיה יעו"ש.

## פרק ז

**הלכה ט"ו** נמצאו חמש ברכות יתירות לפום מה דפסק דבהמ"ז אינה טעונה כוס חסר ארבע ברכות וברכת התורה כתבו ד' והערב נא חזא ברכה המנין מכונן.

הוא כסדר קדושה וכיון דשלמו סדר עבודה כתחילת ברכה דמי ומתחיל ממה שפסק הראשון, ובאופני העיקר כהלבוש סי' נ"ט. דאם נשתתק קודם שאמר והאופנים, השני מתחיל מוהאופנים דמהאופנים אמר נביא אחר והוא יחזקאל, וסדר קדושה ישעי' אמרו ודו"ק. ומשום ה"ט כתבו בתוספות סוכה דף ל"ח דמשום כן מפסיקין באנא משום שאמרו שני ב"א יעו"ש.

**הלכה ז** ברא"ב ערבית או בשחרית או במנחה. הנה נתבונן נא הא כתב רבינו לעיל פרק א' תפלת ערבית רשות רק שקבלו עליהם כל ישראל ושויה עליהו כחובה, וזה ניחא בשאר ימים אבל בשבת הלא לא קבלו עליהם רק שבע ברכות ולא להזכיר שאר ברכות, אם כן צריך לפסוק אם התחיל ברכות חול ולהתחיל בשל שבת, דדמי להיה עומד בתפלה אדעתא דחובה ונזכר שכבר התפלל דפוסק באמצע הברכה. אמנם יש לחלק דתמן דנזכר שכבר התפלל אם כן תו אף כי מתפלל אדם תפלות נדבה כל היום זה דוקא היכי שמחדש אדם איזה דבר בתפלתו, וכיון שהוא עומד להתפלל בלא חידוש אם כן הרי עומד להתפלל על דעת תפלה שאסורה להתפלל ולכן פוסק באמצע תפלתו, אבל כאן הרי רשות להתפלל כל י"ח, רק משום כבוד צבור לא אטרחוהו רבנן ולכן תו גומר כי היכי דלא להוי ברכה שהתחיל לבטלה אם לא יגמור. אמנם להראב"ד דכתב לעיל דאעפ"י שלא יחדש גם כן רשות להתפלל תפלת נדבה, ומכל זה בעמד אדעתא להתפלל חובה, ונזכר שכבר התפלל אף ע"ג דעכשיו תהא נדבה מכל מקום כיון שעמד על דעת שתהא חובה פוסק אע"ג דגם עכשיו רשות להתפלל, א"כ בערבית שעמד להתפלל שתהא חובה ונזכר שהוא שבת והתפלה נדבה הלא צריך לפסוק באמצע ברכה. אמנם לשיטת רבינו אכתי לא דמי שאיהו פסק לעיל שאם עמד על דעת להתפלל תפלת מעריב ונזכר שכבר התפלל אינו פוסק שגם מעיקרא אינה אלא רשות. הרי דסבר דאף דקבלו עליהם כל ישראל מכל מקום אינה חובה גמורה שיפסוק אם כבר התפלל, אבל לשיטת ראב"ד דסבר דפוסק משום דהשתא חובה גמורה ואיהו עומד אדעת שתהא חובה ונזכר שכבר התפלל ואינה רק נדבה, אם כן כאן דכל ישראל לא קבלו בשבת רק שבע ברכות ואינה שווי כחובה, ואם כן איהו עומד להתפלל שסבר שהוא חול ועמד להתפלל חובה ונזכר שהוא שבת ואין השאר ברכות רק רשות דאותם לא קבלו עליהו ישראל בשבת, הרי עומד להתפלל חובה ונזכר שהיא רשות הלא צריך לפסוק לשיטת הראב"ד, ורבינו לטעמיה אזיל כדפרישית ודו"ק. אמנם כל זה אם נפרש דברי רבינו

הראב"ד שהשיג לעיל, אין כאן נחת רוח, שכיון שקבלו עליהם הרי היא חובה גמורה, אבל באמת נראה לפרש טעמו דכיון שהוא היה סבור שלא התפלל כל עיקר ואם כן התפלה אם כי היא רשות לפי שהוא נגד איברים ופדרים דאינן מעכבין כפרה, בכל זה היא נגד קרבן צבור, ונזכר שכבר התפלל ואינה רק כהקטרת איברים של עולת יחיד ולכן פוסק. ולפי זה בעמד להתפלל ערבית של חול ופתח באתה חונן ונזכר שהוא של שבת תו אינו פוסק דאיהו עומד להתפלל תפלה שהיא נגד קרבן צבור וכן הוא דאי לאו כבוד צבור הוי ליה להתפלל י"ח נגד איברים של התמיד אם כן לא נשתנה הדבר מצבור ליחיד ואם כן אתי שפיר דלא השיג בזה הראב"ד דהדין דמשלים הברכה כיון דהשאר ברכות דלא קבלו הצבור עליהם גם כן הוי נגד קרבן צבור. ודו"ק. והנה תפלת ערבית בשבת כיון דהוא נגד איברים ופדרים של תמיד של ע"ש הלא אין איברים של חול קרבין בשבת [והמג"א העיר בזה בסימן רס"ו] וצריך לאמר דהוא נגד שאיברי תמיד מתעכלין והולכין כל הלילה והוי כמשלה בהן האור דהן קרבין דאל"כ הא קיי"ל תמיד אין סופו דוחה השבת כמוש"פ רבינו בפ"א מהלכות תמידין. ומטעם זה יש לדון בהא שפסק בשו"ע דאם שכח יעלה ויבא במנחה דר"ח דאם יתפלל תשלומין בערב לא ירויח כלום דיש דעות פוסקים בזה, דיתפלל על תנאי אם לא צריך לחזור ולהתפלל תהא נדבה. ולפי זה בהיה ר"ח בערב שבת דלא יכול להתפלל משום דאין נדבה בשבת, אמנם לפמ"ש"ב דהוי כמשלה בהן האור תלוי זה בספק שנסתפק הריב"א בשאר קרבנות שמשלה בהן האור אם נעשו לחמו של מזבח למישרינהו בשבת ודילמא דוקא בתמיד מהני ה"ט משום דשם תמיד דוחה שבת, בסוף פ"ק דשבת, ולפ"ז תלוי בהא ויותר מסתברא שלא להתפלל בשבת בתנאי נדבה ודו"ק היטב.

**הלכה ח** מי שטעה בימות הגשמים ולא אמר מוריד הגשם כו' בגמרא טעה ולא הזכיר גבורות גשמים בתחלה"מ מחזירין אותו כו' הנה כל הפוסקים פסקו כפי תלמודא דילן דמשיב הרוח כו' אינו אומר בשומע תפלה, והירושלמי קאמר דקו"ח להזכרה שהיא מרוח שאומרה בש"ת, וטעמא דתלמודין נראה דדוקא בטל ומטר שכל הני המה שאלות ובקשות מהבורא יתברך וכי לא שאל טל ומטר לא קלקל השאר רק מה שחסר לו השאלה ולכך מזכירה [כדין שאר צרכין] בשומע תפלה, אבל גבורת גשמים אם אינו מזכיר מה שחייבוהו חכמים הוא כפוחת משבחי הבורא יתברך דהענין דאמרינן לקמן דף למ"ד: סיימתינהו לכולהו שבחי דמרח כו' דשבחי הבורא יתברך, מצד פעולותיו

אין חקר ואין שעור, רק אנשי כנה"ג תקנו להזכיר מה שמושג בחוש, וכי מוסיף מה שאנו רואים במוחש ע"כ נותן גבול וערך בשבחיו יתברך, וכי מזכיר שבחי הבורא בלא משיב הרוח הרי כמקצר בשבח הבורא, ממה שמושג בחוש לכל רואה, וא"כ הוא דומה למלך שיש לו אלף אלפים דינרי זהב ומקלס בשל כסף ולכן מה שצריך לחזור הוא משום דהשאר שאמרם אמר בקלקול ומה יהני במה שיאמר בשומע תפלה וזה מושכל ישר. ולולא דמסתפינא מרבוותא קדמאי אמינא. - דהא דקאמר דבצבור לא מהדרינן משום דשמעה מש"ץ, אינו דישמע כל התפלה מלה במלה, וכפי מה שכתבו תוספות ד"ה טעה כו' כו' דא"כ קשה כיון שש"ץ מוציאו, מאי משני מעיקרא על הך דר' תנחום בצבור, דא"כ אמאי בגבורות גשמים מחזירין אותו, הא נמי ישמע מש"ץ מלה במלה, וע"כ דכוונתו דישמע רק אותה הברכה של שאלה מפי הש"ץ, ובזה יוצא ידי חובתו, וכמו הבדלה שמבדיל על הכוס לחודיה, כן הכא ישמע אותה ברכה בלבד, ולכן גבורות גשמים מחזירין אותו אף בצבור [ולאמר לפי מש"כ דאף אם שומע מהש"ץ מלה במלה ג"כ אינו יוצא דהוי כאילו לא אמר הברכה בכללה ואינו מוציאו ש"ץ כמוש"כ תוספות בשם ר"מ] דאל"ה הרי אמר בקלקול אותן התוארים שהזכיר דשלוש ראשונות כולן תוארים הם. ולפ"ז אתי שפיר דברי רבינו בפרקין הלכה ב' אבל אם טעה ש"ץ כשהוא מתפלל בלחש אני אומר שאינו חוזר ומתפלל כו' אלא סומך על התפילה שמתפלל בקול רם, והוא שלא טעה בשלוש ראשונות כו' שטעמו משום דשלוש ראשונות הוי כגורע שבחי הקב"ה ולא יסמוך ע"ז מה שיתפלל אחר כך, ואם כן דוקא אם הוא מתפלל עדיין, אבל לאחר שסיים תפילתו שוב אינו חוזר וכן כתבו האחרונים ודו"ק.

**הלכה י"א** אבל ערבית של ראש חודש אם לא הזכיר אינו חוזר. עיין בלחם משנה שהביא דברי התוספות ד"ה לפי שאין מקדשין כו' שי"מ דוקא בלילה הראשונה כו' אין מחזירין אותו אבל בלילה שנייה מחזירין אותו שכבר מקדש מיום שלפניו כו' ע"ש. ומעודי היה לפלא בעיני הלא קי"ל במסכת ראש השנה דף כ"ד כו' אלעזר בר' צדוק דאם לא נראה בזמנו אין מקדשין אותו שכבר קדשוהו שמים, א"כ ביום שני א"צ קדוש ב"ד ולמה אין מחזירין אותו באם לא אמר של ר"ח בלילה, וזה צע"ג. עד שמצאתי להתוספות במסכת סנהדרין דף יו"ד בב"ד שלמעלה מקדשין אותו בשחר יום ל"א. ולפ"ז בערבית שעדיין לא קדשוהו ב"ד של מעלה אין מחזירין אותו - אך מנא להו הא ועוד דבתוספתא דרה"ש איתא טעמא אחרינא דאם לא נראה

בזמנו הוא מקדש מחודש שלפניו וכבר קדשוהו ב"ד בחודש העבר. דא"א לחודש יותר משלשים ולפ"ז ודאי מחזירין אותו - ושוב אתא לידי תוספות רא"ש על ברכות העיר קצת ואינו מוכן כונתו. אולם פירוש הגמרא מסתברא מילתיה דרב בחודש מלא אבל חודש חסר לא דפירש רש"י משום דיאמר למחר דמוכרח דקידשו שני ימים ר"ח אינו מחזור. אמנם לשיטת רבינו החדשה דבכ"ט קודם הלילה יוכל הלילה להתקדש היינו שיקדשו ב"ד את יום שלשים דהוא יום מחר' ביום כ"ט, אבל לקדש ביום שלשים את יום שלשים ואחד, זה אין ביכולתן דאם יש פנאי לקדש ומקדשין באותו יום, אותו יום מוכרחין לקדש, וזה שאמר דאם הוא נקבע ביום שלשים ואחד, אז שייך שאין הלילה יכול להתקדש, וכת"ק דאמר דמקדשין אף אם לא נראה בזמנו, אבל אם ר"ח הוא יום שלשים, אז יוכל גם הלילה להיות ר"ח אם יקדשוהו ביום כ"ט ולכן מחזירין אותו וזה נכון. ובגמ' בשבת כ"ד ע"ב אינו צריך להזכיר של יו"ט ולא אמר ר"ח משום שאינן קובעין החדש בלילה ודאי א"צ להזכיר.

**הלכה ט"ז** ואם לאו ימתין עד שיתחיל שליח ציבור להתפלל בקול רם ויתפלל עמו בלחש מלה במלה ודאי דהיחיד צריך לאמר אד' שפתי תפתח וגם החזן אומר בקול רם אד' שפתי תפתח אבל לשון רה"ג ברי"ף כן: וכד פתח ש"ץ מתחיל אד' שפתי תפתח ואומר בהדי ש"ץ מלתא בלחש כו' מוכח דהך מתחיל על היחיד קאי משום דהש"ץ אינו אומר אד' שפתי תפתח (או אולי כמו שכתוב במג"א דאומר ש"ץ בלחש) וכמו שמוכח מלשון רבינו פסק בשו"ע סי' קי"א וסי' קכ"ג יעוי"ש בית יוסף.

## פרק י"א

**הלכה א** לבנות לחם בית הכנסת כו'. נ"ב עיין סוף פ"ד מהלכות דעות.

**הלכה י'** מי שנכנס להתפלל או לקרות פוטר לו כו' פירוש דוקא אם נכנס מתחלה להתפלל או לקרות אבל אם נכנס לקרוא לחבירו או לתנוק ובשביל זה קרא פסוק או ענה קדושה עם הצבור אסור לצאת בפתח שכנגדו לעשותו קפנדריא כמו דכתוב הבא להשתחוות כו' ולכן הפך אחר ההלכה הקודמת ופשוט.

**הלכה י"ז** שלא לעשות אותו לא מרחץ כו'. נ"ב מקור לזה הרמז מדברי קבלה דברי הימים ב' ק' ח' כי אמר לא תשב לי אשה כו' כי קדש כו' כי באה אליהם ארון ד'. אף ע"ג דכבר הכניסו הארון לבהמ"ק לגבי זה נשאר קדושתו והוא רמז גדול לדין המשנה.



## פרק י"ב

**הלכה י"א** ואין הקורא רשאי לסייע בכסף משנה ירושלמי וכו'. נ"ב גמרא בבלי סוף מגילה ע"ש.

**הלכה י"ב** ועוד פסוק אחד וינוף כו'. נ"ב מפורש בירושלמי בהגה"מ אות יו"ד ודלא כירושלמי. נ"ב עיין קרבן עדה ויפה פירש.

**הלכה ט"ו** וכן אם חל ר"ח להיות בשבת המפטיר בנביא מזכיר ר"ח בברכה זו כו' סבר דלית הלכתא קאי אכולהו, אבל תוספות פירשו דבר"ח דליכא נביא כלל כולהו מודו דאינו מזכיר אולם לפ"ז יקשה למה אמר רב תרתי לאשמועינן יו"ט שחל בשבת דאינו מזכיר בנביא וכ"ש בדר"ח דליכא נביא כלל ונראה לדעת דבר"ח איכא טעמא אחרינא דאמרינן בפרק החליל בר"ח שחל בשבת שיר של ר"ח דוחה לשל שבת אף ע"ג דשל שבת תדיר ותדיר קודם משאינו תדיר, וכן בחלבי ר"ח נתנין למעלה לידע שהוקבע ר"ח בזמנו. ה"נ סד"א דהמפטיר בנביא בשבת מזכיר ר"ח בברכה לידע שהוקבע ר"ח בזמנו, והא היכירא נמי עבדינן לכן קמ"ל ר"ח אעפ"י דכבר השמיע דינא דיו"ט שחל להיות בשבת וזה ברור. ועיין בהשגות סוף ה' ברכות דמה"ט מברכינן על הלל דר"ח, ולכן לא אמר בשבת שחל להיות בחול המועד שאינו צריך להזכיר יו"ט, ובחנוכה אינו מזכיר של חנוכה. ולפ"ז אפשר דמה"ט קאמר ולית הלכתא ככל הני שמעתתא אף גם בדר"ח ודו"ק היטב. אפשר דהמנהג לפי שעכשיו מקדשין עפ"י החשבון לא שייך טעם זה ויעוי' מלחמות ודו"ק.

**הלכה ט"ז** בראשי חדשים ובחוש"ס קורין ד' כו' בגמרא נקוט האי כללא כו' בר"ח ובחושמ"ע דאיכא קרבן מוסף קורין ארבעה ביו"ט דאסור בעשיית מלאכה חמשה כו' ולסוף שמועה אמר הני שלשה חמשה שבעה כנגד מי כו' הני ששה דיוהכ"פ כנגד מי אע"ג דאמר כל דטפי לי' מלתא מחברי' טפי חד גברא מכל מקום מנין גברי בעי להיות כנגד מי ולכן לא בעי על ר"ח וחושמ"ע ארבעה כנגד מי משום טעמא דאיכא מוסף הוי נמי המנין, דבמוסף איכא שהקריבו ארבעה מינים קרבנות פר ואל וכתש ושעיר ועיין מנחות ק"ז ופשוט ועיין תוספות.

**הלכה ט"ז** בכסף משנה. ומ"ש שקורין בתעניות בשחרית ובמנחה, בפ"ק דתענית דף י"ב משמע דלא קרינן אלא במנחה. נ"ב וכן אמר שם ובסוף מגילה דמפטירין במנחה יעוי"ש. ורבינו לא זכר דקוראין בנביא במנחה יעוי' לעיל הלכה ב' ואין מפטירין בנביאים אלא כו' ובהלכה י"ח פרק י"ג בת"ב כו' ומפטירין אסף כו' ובמנחה כו' ובתעניות ולא הזכיר

הפטרה במנחה וצ"ע ויעוי' באורי הגר"א סימן תקס"ו דברי אמת ועיין ריטב"א פ"ק דתענית.

**הלכה י"ח** ומנחה פשוט כו' וכל מי שהוא גדול מחברו בחכמה קודם לקרות כונתו לדברי הגמ' דחשיב ארבעה מעלות כמו ת"ח הממונים כו' הראוים להתמנות, בני ת"ח ראשי הכנסיות וכל העם, הרי ארבעה (דלא כהפרישה שחשיב בתרתי דלא משמע כן דהו"ל למימר ואחריו כל העם) ואם כן נשתייר השביעי וע"ז פירש שהאחרון הגולל ס"ת עולה אפילו גדול שבצבור ולא כתב האחרון רק המשלים והאחרון הוא המשלים כן כונתו הברורה.

## פרק י"ג

**הלכה ה** פותח בדבר טוב כו'. נ"ב ירושלמי.

**הלכה כ** ראש חדש אדר שחל להיות בשבת קורין בפרשת שקלים כו' נשאלתי בשנת תרמ"ג, היה ר"ח אדר ופרשת שקלים בר"ח והיה סיום הספר, נמצא דסיום הספר, לפני אחרון, דאחרון קורין בשל ר"ח, ונמכר בשנה זו האחד לפני אחרון לאיש אחד על כל שבתות השנה, והסיומים מהספרים לאיש אחד, אם כן למי יהיה שייך העלי' דסיום הספר שהיום הוא לפני אחרון, איך להורות בזה. ולכאורה הוא הדין המבואר בחו"מ סימן קע"א וכן רבים היושבים על ספסל אחד בבהכ"נ והיושב בראש רוצה להוסיף עוד מקום אחד אצל מקומו כו' הדין עמו ויכול למחות אם כן הכא שאתה רוצה לדחות האיש שקנה לפני אחרון קודם סיום הספר, במה שאתה קורא אחרון בספר אחר יכול למחות. וזה הדין של הרא"ש יש לו דוגמא בירושלמי תעניות פרק בשלשה פרקים הלכה ב' שמואל ואילין דבית שילא הוו שאלין בשלמה דנשיא כל יומא כו' פלגין איקור לשמואל כו' על רב לתמן ופלג ליה שמואל אייקר ואותביניה קדמוי אמרין אילין דב"ש אנן תנינן קביל עליה שמואל מותב תליתאי, הרי דהקדמת רב לשמואל הוי קפידא להנך היושבים אחריו שהם שלישי לו. אמנם לא דמי כלל לנידון דידן דהכא בעת המכירה בבית הכנסת הלא ידוע קביעות השנה והיה ידוע שהלפני אחרון יהיה סיום הספר ואם כן באופן כזה כתב בפירוש הרא"ש פותחין בשבת יו"ט, כגון אם נדר להתענות שנה כו', אבל הכא היה לו לידע שאי אפשר לשנה בלא שבתות ויו"ט וחל הנדר עליהם כו' ובעי התרת חכם. מה שבנידון שו"ת הרא"ש המובא בסימן קע"א הוא נתהווה אח"ז יכול למחות. לכן ברור שהקודם במכירה הוא זכה בסיום הספר כיון שביארנו שהוא קפידא ובאם שקנה לפני אחרון קודם הנה הסיום ג"כ שלו ואם הבעל הסיומים קנה קודם הוא שלו וז"ב לכאורה. אולם בנידון שנשאלתי היו שניהם מוחזקין

**הלכה כ"ג** וכן ר"ח ניסן שחל להיות בשבת כש"כ הוא מהנך דתמן המפטיר קורא ההפטרה מעניינו של המפטיר אף שאינו שייך לשבת ר"ח, יעוין תוס' פרק ב"מ דף כ"ה ע"ב בזה אבל כאן ההפטרה של שבת ר"ח השמים כסאי אין שם רק פסוק והי' מידי חודש בחדשו ושבת כו' להשתחוות לפני וגם בהפטרה של פרשת החודש כתיב ובשבתות ובחדשים יבוא כו' להשתחוות לפני ד' כו' ודו"ק. ובשו"ע הושמט ולכן קורין בשבת ר"ח וביום השבת ג"כ למפטיר משום דבהפטרה נזכר מידי שבת בשבתו ודו"ק.

### פרק י"ד

**הלכה י"ב** אומר עשינו מה שגזרת עלינו כו' לפי מה שמצאנו בסוף סוכה שבבית שני היו אומרים אבותינו היו פניהם כו' ואחוריהם למערב ואנו כו' וענינו כו' וכאן אמר הגמרא לעולם תהי' אימת הציבור עליך שהרי כהנים פניהם כלפי העם ואחוריהם כלפי כו' לכן אמר כד מהדרי אפייהו מצבורא, אומרים רבש"ע עשינו מה שגזרת עלינו שאנו עשינו זה בהכרח לפי שגזרת עלינו.

### פרק ט"ו

**הלכה ב** בלחם משנה ופעמו שלא הוזכר בגמרא. ג"ב בירושלמי נזכר גבי רגליו עקשות ועיין בתוספות ודו"ק.

**הלכה ג** העבירה כו' כהן שחרג את הנפש אעפ"י שעשה תשובה לא ישא את כפיו שנאמר ידיכם דמים מלאו. ובשו"ע יש חולקין, דבעשה תשובה נושא כפיו. והנה מדברי רבנן בתוספות פ"ק דיבמות מוכח דפסיקא להו דאף אם עשה תשובה אינו נושא כפיו, דשם שקיל וטרי למילף דרציחה תדחה שבת מקור"ח מעבודה שחמורה ודוחה שבת רציחה דוחה אותה. שנאמר מעם מזבחי תקחנו למות. והקשו בתוספות דילמא משום דגברא לא חזי דפסול לעבודה מכ"ש דאינו נושא כפיו מקרא ידיכם דמים מלאו, ואם נאמר דוקא בלא עשו תשובה, הא ע"י תשובה נושא כפיו, ומצוה דרציחה אף אם עשה תשובה כדקיי"ל בפרק אלו הן הלוקין חייבי מיתות ב"ד אם עשו תשובה אין מוחלין להן, ואם כן בגוונא דעשו תשובה גם כן כתוב מעם מזבחי תקחנו למות, אלמא דאע"ג דחזי לנשיאת כפים ולעבודה ג"כ רציחה דוחה עבודה, ע"כ משום דעשה דרציחה חמירא מעבודה, ועל כרחן דסברי תוספות דאף בעשה תשובה קורא אני ידיכם דמים מלאו. ז"ב. אמנם לפי מה שכתבו לתרץ דע"כ חזי לעבודה דאין מחלל עבודה דמעם מזבחי ולא מעל מזבחי, ולא ישא כפיו חומרא בעלמא הוא. אפשר דאימת אחמירו עליו דוקא בלא עשה

במצוות מכמה שנים, ובשמחת תורה קנו שניהם באופן כדאשתקד, א"כ איך יהיה הדין. וע"ז נראה לי דזה גמרא בפרק חזקת הבתים דף ל"ז זה החזיק באילנות וזה החזיק בקרקע ופירש רשב"ם שני לקוחות שדה אילן מאדם אחד כו' מתקיף לה ר"פ א"כ אין לו לבעל אילנות בקרקע כלום, לימא ליה בעל קרקע לבעל אילנות עקור אילנך שקול וזיל כשיבש האילן, וזה אין סברה דלשניהם בעין יפה זבין, נמצא דאם נאמר דסיום הספר שייך לבעל מי שקנה לפני האחרון, אם כן אין לבעל סיום הספר כלום, אבל אם נאמר דשייך לבעל סיום הספר, הלא יהיה לו אותה העליה שלפני הסיום דנאמר דאחד שלפני אחרון באותו תורה שייך לו אם כן יש לו עליה לכן מסתברא דהקנהו ליה העליה שלפני האחרון באותו ספר, וכמו דאמר התם זה קנה חצי קרקע אף ע"ג דלא פירש לו במכירתו רק אילנות משום שלא יוגרע כחו לכשיתיבש, א"כ כ"ש כאן דאמרינן דכווננו על אותו ספר שלא יצא בעל הסיומים ריקם. כן נ"ל להלכה וכן השבתי לשואלי למעשה תיכף, ואף אם מכרו קודם לאחד, לא שייך לאמר דשייך לראשון דכיון דהסיום ודאי ימכר אח"ז, ולא ישויר בבהמ"ד בלא מכירה הוי כמכר לשנים בבת אחת דאמרינן דלשניהן בעין יפה זבין, וז"ב מאד ודו"ק.

**הלכה כ** קורין בפרשת שקלים ומפטירין ביהודיע הכהן הנה בגמרא פליגי רב דסבר דלפרשת שקלים קורין את קרבני לחמי ופרין מכדי שקלים כתיבי התם אין כדר' טבי (דיליף מזאת עולת חדש חדש והבא קרבן מתרומה חדשה בניסן כו') והא דאמר מאת קרבני לחמי ולא סגי בקריאת ראש חדש אף היכי דקורין פ' שקלים בשבת שלפני ר"ח כמו חל באמצע שבוע פשוט דבספרי יליף מאת קרבני לחמי כו' תשמרו להקריב לי כו' שיהא תמידין ובזיכין באין מתרומת הלשכה וכן אמרו מנחות דף ס"ה דמקרא זה נצחו להצדוקים וכן דריש ר"ש בדף. ג"ב שם דגם פר העלם דבר כו' באין מתרומת הלשכה מהך קרא אלמא דעיקר מצוה שיהיו קרבנות צבור מתרומת הלשכה בהך קרא כתוב ודריש תשמרו שימתינו שיהא מונח לפניהם בקופה ויהי שמור להקריב קרבנות צבור במועדן. ולכן אם טעה הקורא וקרא לאחרון פ' תשא אז יקרא למפטיר פרשת ר"ח ויתחיל מאת קרבני לחמי עד סוף ר"ח, ואז יפטיר בפרשת יהודיע הכהן כרב דזה מענין קריאת פ' שקלים ומשום זה המקום שטעו והפרו הסדר לא משננין סדרא דעלמא וקורין למפטיר פ' יהודיע דבזה מודו רב ושמואל ונקרא זה מענין הקריאה דאת קרבני לחמי וברור להלכה.

**הלכה ג** בכסף משנה. ופ"ש בין באונם צ"ע מנ"ל. ג"ב ראה ברש"י עו"ג דף נ"ד ד"ה אי נימא מכהנים שאנסום מלכי ישראל לעשות כומרים לעו"ג וכתוב ולא יגשו אלי עוד לכהן עיי"ש היטב ותבין.

## הלכות תפילין

### פרק א

**הלכה ז** בכסף משנה כרבי קי"ל דהוא עדיף מתנא דב"מ. ג"ב ולמסקנא תנא דבי מנשה רק על מזוזה קאי עיי"ש. ומזוזה על הגויל יעוי' תשובות רבינו סי' נ"ו.

**הלכה ז'** הכותב ספר תורה או תפילין או מזוזה ובשעת כתיבה לא היתה לו כוונה כו' הנה אם צריך לכתוב ספר תורה לשמה, מדברי רבינו נראה דלא בעי' שכן כתב כאן, וכתב אזכרה מן האזכרות שבהן שלא לשמן פסולין, ובהלכה י"ח, לא כתבתי האזכרות שבהן לשמן כו' דייק דוקא אזכרות וכמו דהזכירו בהנזקין שהוא דאמר ס"ת כו' לא כתבתי אזכרות לשמן. מוכחא דשאר ס"ת לא בעי לכתוב לשמה, ובוזה מצאנו לרבותינו בתוספות שמהם ג"כ דעתם כן. אבל בטעמא נחלקו רבנן בהא מילתא. הנה כפי מה דמשמע מדברי רבינו מוכח דאזכרות בעי כתיבה לשמן, דסתמא לאו לשמו קאי, ושאר ספר תורה לא בעי לכתוב לשמה, ואף אם כתב שלא לשמן סגי. וכן בפרק יו"ד שמנה הפסולין שהיה מעובד שלא לשם ס"ת, שכתב האזכרות בלא כוונה, דייק דוקא אזכרות, הרי דעל כתיבת ס"ת לא הזכיר דבר, ובאמת בש"ס לא נזכר רק אזכרות, רק בהא דאמר פרק השולח על הך דהתיר רשב"ג ליקח ספר שכתבו נכרי ורשב"ג עיבוד לשמן בעי כתיבה לשמה לא בעי כו' ויתכן דפריך דאזכרות ודאי בעי שיהיו נכתבין לשמן ובכוונה דלכן א"ש דבעי עיבוד לשמה שיהא העור כשר לכתוב עליו ספר תורה עם האזכרות ובשביל האזכרות בעי עיבוד לשמה. אבל שיטת תוספות במנחות דף מ"ב בד"ה ואל ימול כותי, דאזכרות סתמא ידיהו לאו לשמה קאי, ובעי שיהיו נכתבין לשמן אבל כל ספר תורה בודאי סתם ס"ת לשמה קאי, והוי כמו קדשים דסתמא לשמה קאי, ואינו צריך לפרש שיהא לשמה רק אם כתב שלא לשמן פסול, וכן כתבו בשם המרדכי, וגם לפ"ז צריך לפרש הא דפריך בהשולח ורשב"ג עיבוד לשמה בעי כתיבה לשמה לא בעי על אזכרות קאי, דבלא אזכרות כשר שיכתוב גם נכרי מצד לשמה דנכרי הוי כמו סתמא כמוש"פ בתוספות וסתמן לשמה קאי. אבל התוספות בעו"ג דעתן דכל הס"ת צריך לכתוב לשמה יעו"ש דמשמע להו סוגיא דהשולח דעל ס"ת כולה פריך

תשובה, הא בעשה תשובה לא החמירו חכמים כיון דקרא אסמכתא הוא וכדי שלא לרחק בעלי תשובה ולהרפות ידן. אמנם לתירוצ' השני, דנשיאות כפים שאני מעבודה לפי שאין קטיגור כו' ולעולם ילפותא גמורה מקרא, קם הסברא לדוכתא דקרא לא מפליג אף בעשה תשובה ג"כ אינו נושא כפיו, וכמו שפסק רבינו, והך דספרי וירושלמי בהנזקין שלא תאמר פלוני שופך דמים, ההוא ברנן בעלמא כמו שפירש רבינו בהלכה ו' ועיין בהג"מ בשם ראב"י ובכסף משנה ע"ש. ובוזה מיושב מה שהקשו לי על דברת רבנן בתוספות פרק ב' דזבחים דף ט"ו ד"ה מה ליושב. דבעי למידחי יושב פסול לעבודה משום דפסול לעדות והקשה ר' אפרים דא"כ גולן יהא פסול לעבודה מקו"ח דפסול לעדות. וגילף קו"ח מבעל מום שכשר לעדות כו' וע"ז שאלו לי דהא כתיב מעם מזבחי ולא מעל מזבחי אלמא דרוצח אפילו כשר לעבודה דאם הוא עבודה בידו לא חילל וכמו שהוכיחו בתוספות פ"ק דיבמות. ולפי דברינו אין זה ענין כלל לזה דאם גילף דפסול מקו"ח דפסול לעדות אין זה רק בלא עשה תשובה הא אם עשה תשובה אינו פסול להעיד, וכי כתיב קרא דמעם מזבחי תקחנו ולא מעל מזבחי הוא בחייב מיתה ע"פ בית דין ואף אם עשה תשובה אין תשובה מצילתו מיתה ואין ב"ד של מטה מוחלין לו ושפיר כתיב ולא מעל מזבחי, דבעשה תשובה עבודתו כשירה, דתו ליכא למילף מקו"ח דבע"מ דהא אינו פסול להעיד, וזה ברור מאוד. אמנם בעיקר קושית רבינו אפרים נראה דלק"מ, דגולן טעמו משום דמשקר לכן פסול להעיד ולא סמכינן על עדותו כמפורש סוף פרק מי שמת דף קנ"ט. גבי היה יודע לו עדות עד שלא נעשה גולן בשטר כו' עיי"ש והבן. מה שאין שייך לעבודה. אולם עיין פרק החובל דף פ"ח דבעי למילף עבד קו"ח מגולן ועי"ש דדחי שכן מעשיו גרמו ויש לעיין בזה. וכן קשה ל"ל קרא בנשים למילף פסולא לעבודה מקרא בני אהרן ולא בנות אהרן בשיליה פ"ק דקידושין ולא יליף קו"ח מבע"מ שכשר להעיד כו' אך באמת לק"מ, דשם אף אם ראיית העדות היה בעת הכשר כמו עד שלא היה סומא או קרוב או גולן ג"כ פסלה התורה, חזינא דלא סמכה התורה על עדות שלהן לכן לא שייך עדות לעבודה, משא"כ ביושב שהעיקר תלוי בשעת העדות שאם היה הראייה בהעמדה וההגדה היה בישיבה פסול, ואם להיפך הראייה בשעת ישיבה ובשעת הגדה בעמידה כשר, דרק בשעת הגדה בעי לעמוד ולא טעמא משום דהתורה לא סמכה על עדותו, רק משום שמושב ב"ד מושב האלדים, וצריך מפני הכבוד לעמוד, שפיר מייתי דמחלל עבודה וז"ב בס"ד ודו"ק.